

EKTESKAP: De dyptpløyende eksegetiske gjennomgangene av tekster fra evangeliene, Paulus og kirkefedrene gir Andersen et meget solid grunnlag for å konkludere med at det i disse tekster ikke gis noen rett til gjengifte etter skilsmisse.

Ekteskap, skilsmisse og gjengifte

Spørsmål knyttet til kristen ekteskapsetik er omdiskuterte og brennbare tema. På forskjellig vis berører og utfordrer de oss alle.

Pastor dr. Ragnar Andersen gir i sin bok «De to skal være ett» den mest omfattende fremstilling og drøftelse av spørsmålet om ekteskap og samliv i bibelsk perspektiv skrevet på norsk i nyere tid. Han foretar dyptpløyende analyser av bibelmaterialet, både i GT og NT. Han redegjør også for synet på de aktuelle samlivsspørsmål i kirkehistorisk perspektiv, særlig grundig når det gjelder oldkirkens og reformasjonstidens syn.

UOPPLØSELIG?

I evangeliene finnes det flere Jesus-ord om ekteskapet, noen av dem foreligger i flere varianter. Andersen gjør et grundig eksegetisk arbeid med alle disse tekstene. Særlig viktig er det at Jesus fremholder at ekteskapet mellom mann og kvinne er forankret i Guds opprinnelige («fra begynnelsen av», Matt 19,4) absolutte og uforanderlige, gode skapervilje. Som Skaperen har Gud selv «sammenføyd» mann og kvinne til å være «én kropp» (Matt 19,6), det vil si til kroppslig og åndelig enhet og fellesskap. Denne sammenføyning er ment å vare livet ut, og den skal mennesker «ikke skille». Skilsmisse er en synd som bryter med Guds vilje med ekteskapet og medfører et brudd på det sjette bud som skal beskytte ekteskapet. Ut fra Guds skapervilje mener Andersen det er sakssvarende å tale om ekteskapet som «uoppløselig». Slik sett opphever Jesus den skilsmissetillatelse som Moses ga på grunn av de «harde hjer-

ANMELDT BOK

RAGNAR ANDERSENS

De to skal være ett.

Om ekteskap, skilsmisse og gjengifte.

For Bibel og bekjennelse, Råde 2014

ter» (Matt 19,8), skilsmissebrevet oppløser ikke ekteskapsbåndet. Å hevde at ekteskapet er «uoppløselig» omtales ofte som et katolsk syn, uten grunnlag i Skriften. Andersen viser at spørsmålet om ekteskapets uoppløselighet er komplekst, det egner seg ikke for konfesjonelle slagordsformuleringer.

UNNTAKSKLAUSULEN

Men det finnes hos én av evangelistene, Matteus, et Jesusord som angir et unntak fra regelen om et absolutt skilsmisseforbud. Den er den såkalte unntaksklausulen (klausul = begrensning) i Matt 5,32 og 19,9: Jesus tillater skilsmisse hvis ektefellen har drevet hor. Andersen drøfter inngående hvordan denne unntaksbestemmelsen nærmere er å forstå. Han avviser med gode argumenter mer innsnevrende tolkninger av dette unntaket som forstår «hor» som inngifte/ekteskap med nære slektninger eller som foretaksdelvis utroskap og blir stående ved den tradisjonelle tolkning av «hor»: at skilsmisse

tillates – men ikke påbys – dersom ektefellen har hatt et seksuelt forhold til en annen enn sin ektefelle.

GJENGIFTESPØRSMÅLET

Mest plass i sin bok (vel 60 sider, en tredjedel av boken) gir Andersen spørsmålet om gjengifte. Det er det gode grunner til – det er særlig her det er ulike syn blant kristne, også blant dem med samme tillit til Bibelen som Guds ord. Gjengifteforbudet er klart og entydig i Jesu ord etter Markus- og Lukasevangeliet, og hos Paulus som under uttrykkelig henvisning til Jesu autoritet påbyr ektefeller som skiller seg, å ikke gifte seg igjen (1 Kor 7,10-11). Men ett sted i det første evangeliet, Jesusordet i Matt 19,9, åpner etter manges tolkning for retten til gjengifte for den såkalte uskyldige part, jf. nedenfor). Her sier Jesus: «Den som skiller seg fra sin kone av noen annen grunn enn hor, og gifter seg med en annen, han begår ekteskapsbrudd.» Det argumenteres særlig med at en tillatelse til gjengifte er en «logisk» følge av retten til skilsmisse: Åpnes det under visse omstendigheter for skilsmisse, åpnes det også for gjengifte. Det vises gjerne i denne sammenheng til at i en jødisk kontekst innebærer skilsmisse på Jesu tid rett til å gifte seg på nytt, og Jesu ord i evangeliene forstås i samsvar med dette. Også et ord av Paulus i 1 Kor 7,15 om skilsmisse i blandingsekteskap tolkes ofte slik at det gis åpning for gjengifte. Når den ikke-troende part vil skilles, skal den troende,

skriver Paulus, ikke motsette seg skilsmissen, for «i slike tilfeller er ikke den troende broren eller søsteren bundet» (1 Kor 7,15). Formuleringen «ikke bundet» tolkes da som en referanse til ekteskapsbåndet: Når den troende blir skilt fra sin ektefelle mot sin vilje, oppheves bindingen til det første ekteskapet, og vedkommende er da fri til å gifte seg på nytt.

DET GAMMELLUTHERSKE SYN UTFORDRES

Standpunktet om rett til gjengifte for den såkalte uskyldige part kalles gjerne det reformatoriske eller gammellutherske syn. Andersen våger å utfordre dette synet ved å rette et kritisk søkelys på premisene for det. Jeg skriver «våger» fordi reformatorenes tolkninger av de bibelske skilsmisse- og gjengiftetekstene i mange evangeliske sammenhenger kan synes å ha fått en «verneverdig» status som man ikke skal problematisere. De er i alle fall svært sjelden blitt gjenstand for en omfattende teologisk drøftelse. Det er derfor meget betimelig og nyttig at det nå med Andersens bok foreligger en slik lenge savnet bred drøftelse.

Andersen setter den klassisk reformatoriske tenkning om skilsmisse og gjengifte opp mot kirkefedrenes tolkning i oldkirken (100- og 200-tallet): Både de greskspråklige teologene i østkirken og de latinske i vestkirken har gjennomgående et restriktivt syn, de sier nei til gjengifte så lenge den første ektefellen lever. Det er særlig fortjenstfullt at Andersen i sin gjennomgang av synet på gjengifte i oldkirken i så stor grad anfører og siterer fra primærkildene – det

er svært sjelden disse oldkirkelige tekstene gjøres tilgjengelige i norsk oversettelse. Andersen mener det oldkirkelige strenge synet, at skilsmisse ikke gir rett til gjengifte, bygger på en mer sannsynlig tolkning av de bibelske tekster enn det reformatoriske syn, som for øvrig – som Andersen redegjør for – ble introdusert av humanisten Erasmus fra Rotterdam. Han viser også til et premiss for det reformatoriske syn som ikke lenger foreligger: Det var på reformasjonstiden en uavhengig rettsinstans som avgjorde skyldsspørsmålet i en skilsmisssak. Vi foretar i vårt samfunn ikke slike vurderinger av hvem som er den uskyldige part. Reformasjonstidens tanker om skilsmisse og gjengifte kan bare av denne grunn vanskelig overtas av oss.

JESU NEI TIL GJENGIFTE

Andersen foretar en meget grundig analyse av Jesu svar til fariseerne i Matt 19,9 på deres spørsmål om når det er lov å skille seg. Han viser, etter denne anmelders mening på overbevisende måte, at unntaksklausulen i dette verset («av noen annen grunn enn hor») bare er knyttet til skilsmissen («den som skiller seg fra sin kone» og ikke til gjengifte («og gifter seg med en annen»). Også disiplenes reaksjon på Jesu svar som Andersen viser til, tyder på at Matt 19,9 ikke skal forstå som tillatelse til gjengifte: Jesu disipler delte troelig det vanlige syn blant jødene at gyldig skilsmisse betydde gyldig gjengifte. Derfor reagerer de med forferdelse på de strenge betingelser for ekteskap som Jesus har gitt uttrykk for i samtalen med fari-

BIBELSK: For alle som vil sette seg grundig inn i det komplekse tema som ekteskap, skilsmisse og gjengifte i bibelsk perspektiv er, er Andersens bok uunnværlig. For dem som ser annerledes enn forfatteren på et eller flere av de kontroversielle spørsmålene, vil boken være en utfordring til på nytt å gjennomtenke egne argumenter og synspunkter, skriver Gunnar Johnstad.

Illustrasjonsfoto: Scandinavian Stockphoto

seerne og mener det på de betingelsene Jesus legger til grunn, må være bedre ikke å gifte seg enn å inngå ekteskap (19,10). Disipleens reaksjon synes altså å være uttrykk for at de oppfattet Jesu svar til fariseerne som et absolutt nei til nytt ekteskap.

I gjennomgangen av Paulus' undervisning om ekteskap og ugift stand i 1 Kor 7 forstår Andersen det en kristen ektefelle ikke er «bundet» av i et blandingssekteskap der den ikke-kristne part vil skilles (7,15), som en referanse til skilsmissegiftet apostelen har

«fra Herren», gjengitt noen vers tidligere (7,10-11), ikke til oppløsning av ekteskapsbåndet. Også en forlatt ektefelle skal holde seg til regelen: enten forbli ugift eller forlike seg med ektefellen.

De dyptpløyende eksegetiske gjennomgangene av tekster fra evangeliene, Paulus og kirkefedrene gir Andersen et meget solid grunnlag for å konkludere med at det i disse tekster ikke gis noen rett til gjengifte etter skilsmisse.

FLERE GRUNNER?

Finnes det andre (bibelteologis-

ke) tillatte grunner for skilsmisse enn de to som nevnes i NT: Hor og at den ikke-kristne forlater sin troende ektefelle? Andersen finner ikke grunnlag for å gjøre flere unntak fra skilsmissegiftet enn de NT nevner. Der en ektefelle ved fysisk eller psykisk vold krenker og nedbryter den andre og barna, kan det, skriver Andersen, av hensyn til familie-medlemmers liv og helse være nødvendig med fysisk atskillelse, men bare «inntil videre» og ikke som en definitiv skilsmisse. Om skilsmisse i et slikt tilfelle er å be-

trakte som en utvidelse av bibelske skilsmissegrunner eller om den vil kunne ses som en undergruppe av dem, diskuterer Andersen ikke.

GJENFORENING?

I bokens siste kapittel går Andersen, med utgangspunkt i 5 Mos 24,4, inn på det vanskelige spørsmål om muligheten for gjenforening av fraskilte (eller separerte/fraflyttede). Han gjør det med den nødvendige ydmykhet, mer i form av spørsmål enn av sterke påstander.

UUNNVÆRLIG

For alle som vil sette seg grundig inn i det komplekse tema som ekteskap, skilsmisse og gjengifte i bibelsk perspektiv er, er Andersens bok uunnværlig. For dem som ser annerledes enn forfatteren på et eller flere av de kontroversielle spørsmålene, vil boken være en utfordring til på nytt å gjennomtenke egne argumenter og synspunkter. Boken fortjener en bred leserkrets!

Gunnar Johnstad